

Dejepis

Vzdelávací štandard nepredstavuje iba súhrn katalógov, ktoré stanovujú výkony a obsah vyučovacieho predmetu, ale je to predovšetkým program rôznych činností a otvorených príležitostí na rozvíjanie individuálnych učebných možností žiakov.

Vzdelávací štandard pozostáva z charakteristiky predmetu a základných učebných cieľov, ktoré sa konkretizujú vo výkonovom štandarde. Je to ucelený systém výkonov, ktoré sú vyjadrené kognitívne odstupňovanými konkretizovanými cieľmi – učebnými požiadavkami.

Tieto základné požiadavky môžu učitelia ešte viac špecifikovať, konkretizovať a rozvíjať v podobe ďalších blízkych učebných cieľov, učebných úloh, otázok, či testových položiek.

K vymedzeným výkonom sa priraduje obsahový štandard, v ktorom sa zdôrazňujú pojmy ako kľúčový prvok vnútornej štruktúry učebného obsahu. Učivo je v ňom štruktúrované podľa jednotlivých tematických celkov a v chronologickom usporiadaní. Je to základ vymedzeného učebného obsahu. To však nevylučuje možnosť učiteľov tvorivo modifikovať stanovený učebný obsah v rámci školského vzdelávacieho programu podľa jednotlivých ročníkov.

Vzdelávací štandard z dejepisu ako program aktivity žiakov je koncipovaný tak, aby vytváral možnosti na tie kognitívne činnosti žiakov, ktoré operujú s pojmami, akými sú hľadanie, pátranie, skúmanie, objavovanie lebo v nich spočíva základný predpoklad poznávania a porozumenia minulosti. V tomto zmysle nemajú byť žiaci len pasívnymi aktérmi výučby a konzumentmi hotových poznatkov, ktoré si majú len zapamätať a následne zreprodukovať.

1. Charakteristika predmetu

Hlavnou funkciou dejepisu je kultivovanie historického vedomia žiakov ako celistvých osobností a uchovávanie kontinuity historickej pamäti v zmysle odovzdávania historických skúseností či už z miestnej, regionálnej, celoslovenskej, európskej alebo svetovej perspektívy. Súčasťou jej odovzdávania je predovšetkým postupné poznávanie takých historických udalostí, javov a procesov v čase a priestore, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili vývoj slovenskej i celosvetovej spoločnosti a premietli sa do obrazu našej prítomnosti. Žiaci si prostredníctvom dejepisu postupne osvojujú kultúru spoločenskej komunikácie a demokratické spôsoby svojho konania, lebo chápanie, vnímanie a porozumenie historických procesov predstavuje jeden zo základných predpokladov komplexného poznávania ľudskej spoločnosti.

V procese výučby dejepisu na základnej škole sa kladie osobitný dôraz na dejiny 19. a 20. storočia preto, lebo v nich môžeme nájsť z väčšej časti korene súčasných spoločenských javov i problémov. Dejepis vedie žiakov k vzťahu k vlastnej minulosti cez prizmu prítomnosti ako súčasť rozvíjania, korigovania, kultivovania a zachovávania ich historického vedomia, v ktorom rezonuje i vzťah k minulosti iných národov a etník. Rovnako tak k pochopeniu a rešpektovaniu kultúrnych a iných odlišností ľudí, rôznych diverzifikovaných skupín a spoločenstiev. Má tiež prispievať k rozvíjaniu hodnotovej škály demokratickej spoločnosti. Dejepis pripisuje dôležitosť aj demokratickým hodnotám európskej civilizácie.

2. Ciele predmetu

- nadobudnúť spôsobilosť orientovať sa v historickom čase,
- nadobudnúť spôsobilosť orientovať sa v historickom priestore,
- naučiť sa čítať a používať dejepisnú mapu,
- získať základné vedomosti a spôsobilosti z oblasti vybraných historických udalostí, javov, procesov z národných a svetových dejín,
- nadobudnúť spôsobilosť pochopiť príčiny, priebeh a dôsledky historických udalostí,
- získať schopnosti poznávať históriu na základe analýzy primeraných školských historických písomných, obrazových, hmotných a grafických prameňov a sú schopní týmto prameňom klásť primerane adekvátne otázky,
- rozvinúť si komplex kompetencií – spôsobilostí, schopností rozvíjať a kultivovať kultúrny dialóg a otvorenú diskusiu ako základný princíp fungovania histórie i školského dejepisu v demokratickej spoločnosti.
- osvojiť si postupne spôsobilosť historickej kultúry ako schopnosti orientovať sa v mnohosti kultúrnych situácií, v ktorých sa stretávame s históriou.

3. Základné predmetové kompetencie (spôsobilosti)

Žiaci si kladú otázky a použijú ich na osvojovanie daných významov, ktoré súvisia s riešením základných operácií:

➤ s historickým časom:

- zaraďovať historické udalosti, javy, procesy a osobnosti chronologicky,
- zaraďovať historické udalosti, javy, procesy a osobnosti synchrónne,
- rozpoznať postupne nerovnomernosť historického vývoja,
- využívať medzníky ako prostriedok orientácie v minulosti,

➤ s historickým priestorom:

- rozlišovať miestny, regionálny, národný, globálny historický priestor,
- zaraďovať historické udalosti, javy, procesy a osobnosti v historickom priestore,
- rozpoznať podmienenosť medzi historickým priestorom a spôsobom života a obživy človeka, spoločnosti,

➤ **s historickými faktami, udalosťami, javmi a procesmi a ich hodnotiacim posudzovaním:**

- vymedziť jednotlivú historickú udalosť, jav, proces, osobnosť,
- popísať jednotlivé historické udalosti, javy, procesy, osobnosti na základe určujúcich znakov,
- rekonštruovať konanie a postoje ľudí v minulosti,
- skúmať konanie ľudí v daných podmienkach a vysvetľovať ho,
- určiť príčiny jednotlivých historických udalostí, javov, procesov,
- vymedziť dôsledky jednotlivých historických udalostí, javov, procesov,
- rozpoznať charakteristické znaky jednotlivých historických období,
- rozpoznať základné faktory, ktoré ovplyvňovali historický vývoj.

Žiaci aplikujú svoje otázky v nových situáciách, v skúmateľských postojoch a pracovných postupoch pri vyšetrovaní, pátraní v školských historických písomných, obrazových, grafických a hmotných prameňoch:

➤ **stopách po minulosti**

- pri vymedzovaní predmetu skúmania, napríklad **písomného úryvku z prameňa, mapy, grafu, diagramu,**
- pri vytvorení plánu skúmania, napríklad **fotografie, historického obrazu,**
- pri komunikácii v tíme o výsledkoch skúmania, napríklad **pästného klinu, nástroja pomocou zmyslov, v múzeu, archíve,**
- pri vytvorení záznamu zo skúmania, napríklad **o ľuďoch,**

➤ **predmetoch a veciach na karikatúre, verbálneho textu. pri vyhľadávaní relevantných informácií**

- z rôznych zdrojov–textov verbálnych, obrazových, grafických, i z textov kombinovaných,
- z učebníc, cvičebníc, pracovných zošitov, slovníka cudzích slov, atlasov, novín, časopisov, z webových stránok,
- z populárno-vedeckej literatúry a historickej beletrie.

➤ **pri využívaní týchto informácií a verifikovaní ich hodnoty**

- vyberaní informácií, napríklad **z úryvku písomného prameňa, z učebnice, z internetu,**
- organizovaní informácií, napríklad **prostredníctvom poznámok, kľúčových pojmov, pamäťových máp, obrazového materiálu,**
- porovnávaní informácií, napríklad **podobnosti a odlišnosti, porovnať staré a nové, čo sa zmenilo a čo sa nezmenilo,**
- rozlišovaní a triedení informácií, napríklad **rozlíšiť fakt, fikciu prostredníctvom karikatúry, legendy, povesti, spomienky,**
- zaraďovaní informácií, napríklad **na časovú priamku historické udalosti, do tabuľky, grafu, diagramu,**
- kritickom zhodnotení rôznych zdrojov informácií, napríklad **zhodnotením viacerých webových stránok na jednu tému.**

➤ **pri štruktúrovaní výsledkov, výstupov a potvrdení vybraného postupu**

- zoradení výsledkov, napríklad **na časovú priamku, do Vennovho diagramu, do tabuľky, do schém, rozpoznaní podstatného od nepodstatného, napríklad určovaním kľúčových pojmov, postupným vymedzovaním, historických pojmov v texte, zostavovaním pojmov do pamäťovej mapy,**
- integrovaní výsledkov do chronologického a historického rámca, napríklad **prostredníctvom chronologickej tabuľky,**
- vyhodnocovaní správnosti postupu, napríklad **overovaním historických faktov,**
- tvorbe súboru vlastných prác, produktov (portfólio), napríklad **obrazového materiálu, plagátu, letáku, nákresu, kresby.**

„Učenie o histórii začína vtedy, keď žiak zameria svoju pozornosť, napríklad na základe otázky, záujmu či vonkajšieho podnetu vo vzťahu k histórii ako celku a vníma z nej vybrané primerané materiály z minulosti. S týmto materiálom potom pracuje pomocou vecnej analýzy. Ďalším jeho krokom je interpretácia popísaného a hľadanie vzťahov k iným historickým svedectvám. Následne žiak hľadá historický i osobný význam, vytvára hodnotový súd. Ten sa potom stáva východiskovým bodom pre proces komunikácie s ostatnými a podnecuje ďalšie otázky vo vzťahu k minulosti, prítomnosti a budúcnosti. Môže rovnako tak viesť ku konaniu, vytváraniu produktov žiakovej činnosti, k vlastnému zobrazeniu a výkladu histórie, čo možno tiež chápať ako určité rozšírenie histórie ako celku. Všetky tieto naznačené kroky možno zhrnúť do nasledujúcich špecifických kompetencií učenia sa o histórii. **1. pozorovanie 2. analýza 3. interpretácia 4. hodnotenie 5. produkcia.**“

Uvedený komplex predmetových kompetencií sa konkretizuje vo vzdelávacom štandarde.

4. Vzdelávací štandard

Človek v premenách času a priestoru

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 5. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ použiť správne pojmy, ktoré súvisia s tokom času, ✓ zakresliť na časovú priamku časové kategórie od blízkych po vzdialené, ✓ preskúmať okolie svojho bydliska, ✓ rozpoznať staré od nového ✓ rozpoznať, čo sa zmenilo za posledný rok jeho života, ✓ zaznamenať rozprávanie rodinných príslušníkov o minulosti, ✓ rozlíšiť jednotlivé generácie vo svojej rodine, ✓ rozlíšiť jednotlivé druhy historických prameňov, ✓ rozpoznať rozdiel medzi zemepisnou a dejepisnou mapou, ✓ zostaviť obrazový materiál o pohybe ľudí v minulosti a prítomnosti, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi, ktoré približujú danú tematiku.	minulosť, prítomnosť, budúcnosť deň, mesiac, rok, dátum, letopočet kalendár desaťročie, storočie, tisícročie bydlisko, obec, región, Slovensko rodinný album, fotografia generácia, rodostrom historické pramene (písomné, obrazové, hmotné) múzeum, knižnica, archív, školská kronika mapa vyst'ahovalectvo, prísťahovalectvo, stretávanie kultúr základné analytické otázky: Kto je autorom prameňa? Kedy bol napísaný prameň? Čo je obsahom prameňa? Komu bol prameň určený? Aký bol zámer autora prameňa?

Človek a komunikácia

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 5. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ rozlíšiť jednotlivé druhy komunikácie medzi ľuďmi, ✓ prerozprávať príbeh z minulosti svojho regiónu, ✓ identifikovať dôsledky konfliktov a prostredie, v ktorom žije, ✓ zdôvodniť stálu prítomnosť vojen v minulosti a prítomnosti, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi, ktoré približujú danú tematiku.	jazyk, písmo, kniha, noviny, rozhlas, televízia, internet náboženstvo legendy, mýty, povesti konflikt, vojna, detský vojak, mier, obeť detská práca

Obrazy pravekého sveta

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 6. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ rozpoznať rozdiely v spôsobe obživy a života pravekých zberačov, lovcov a roľníkov, ✓ porovnať výhody a nevýhody kamenných a kovových nástrojov, resp. zbraní, ✓ zdôvodniť oddelenie remeselníkov od roľníkov, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	zberač, lovec, roľník kameň, meď, bronz, železo, oppidum

Obrazy starovekého sveta

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 6. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ odhaliť vzťah medzi prírodnými podmienkami údolí veľkých riek a vznikom prvých štátov, ✓ rozlíšiť jednotlivé vrstvy spoločnosti v mestskom štáte, ✓ identifikovať poznatky obyvateľov najstarších štátov, ktoré nám slúžia dodnes, ✓ určiť hlavné znaky aténskej demokracie, ✓ vymedziť hlavné znaky rímskej republiky, ✓ zdôvodniť premenu rímskej republiky na ríšu, ✓ rozpoznať príčiny budovania rímskej hranice pozdĺž Dunaja, ✓ zhromaždiť informácie o prítomnosti Rimanov na našom území, ✓ zhrnúť príčiny zániku Rímskej ríše, ✓ zhodnotiť prínos antickej kultúry pre našu prítomnosť, ✓ zostaviť turistického sprievodcu o divoch starovekého sveta, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	riečne civilizácie, deľba práce mestský štát polis aténska demokracia, olympijské hry republika, cisárstvo Limes Romanus, judaizmus, kresťanstvo, Biblia islam, Korán

Predkovia Slovákov v Karpatskej kotline

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 7. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ rozlíšiť kľúčové udalosti z obdobia Veľkej Moravy, ✓ rozpoznať kultúrny odkaz Veľkej Moravy, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	Samova ríša, Franská ríša, Byzantská ríša Veľká Morava byzantská misia

Obrazy stredovekého sveta

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 6. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ objasniť fungovanie stredovekej spoločnosti na základe vazalských vzťahov, ✓ identifikovať spôsob života a obživy jednotlivých sociálnych vrstiev stredovekej spoločnosti, ✓ vysvetliť fungovanie stredovekého mesta, ✓ zdôvodniť význam kláštora pre hospodárstvo a kultúru, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	kráľ, léno, vazal, lénny systém, šľachta, duchovenstvo poddaní, mestské obyvateľstvo hrad, dedina, mesto, kláštor, univerzita

Slováci v Uhorskom kráľovstve

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 7. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ rozlíšiť kľúčové udalosti stredovekého Uhorska, ✓ rozpoznať mnohonárodnostný charakter Uhorska, ✓ zdôvodniť politický a hospodársky rozmach Uhorska, ✓ vytvoriť turistického sprievodcu po banských mestách, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	Uhorsko dynastie kolonizácia banské mestá

Obrazy novovekého sveta

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 7. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ rozpoznať dôsledky vynálezu kníhtlače na človeka a spoločnosť, ✓ vymedziť hlavné príčiny a dôsledky zámorských objavov, ✓ porovnať proces výroby v cechu a manufaktúre, ✓ zovšeobecniť hlavné myšlienky reformácie, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	mešťan, humanizmus a renesancia kolónie, kolonializmus remeselník, cech, manufaktúra reformácia, protestant, katolík

Habsburská monarchia na prahu novoveku

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 7. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ rozpoznať hlavné zmeny v Uhorsku po roku 1526, ✓ vystihnúť spoločné znaky protihabsburských povstaní v Uhorsku, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	Moháč, Turci Bratislava Habsburgovci protireformácia

Zrod modernej doby

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 8. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ zhrnúť základné myšlienky osvietenstva, ✓ rozpoznať viedenský kongres ako medzník vo vývoji európskych ✓ porovnať proces výroby v cechu, manufaktúre a továrni, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	osvietenstvo Veľká francúzska revolúcia priemyselná revolúcia továreň, podnikateľ, robotník národný štát, nacionalizmus, militarizácia

Moderný slovenský národ

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 8. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ zhodnotiť význam osvietenských reforiem, ✓ rozpoznať ciele slovenského národného hnutia, ✓ vystihnúť, čo sa zmenilo a čo sa nezmenilo v postavení Slovákov po revolúcii, ✓ určiť príčiny a dôsledky vysťahovalectva z Rakúsko– Uhorska, ✓ pracovať so školskými historickými historického obdobia.	tereziánske a jozefínske reformy spisovný jazyk revolučný rok 1848/49 Slovenská národná rada, Matica slovenská rakúsko – uhorské vyrovnanie modernizácia, industrializácia maďarizácia

Obrazy prvej svetovej vojny

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ porovnať ciele štátov Dohody a Trojspolku, ✓ rozpoznať útrapy ľudí na fronte a v zázemí počas prvej svetovej vojny, ✓ identifikovať ciele domáceho a zahraničného odboja, ✓ zdokumentovať pomocou mapy zmeny po zániku Rakúsko – Uhorska, ✓ vyhľadať svedectvá týkajúce sa prvej svetovej vojny, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	Dohoda, Trojspolok front, zázemie československé légie Parížska mierová konferencia nástupnícke štáty po prvej svetovej vojne Československá republika

Európa v medzivojnovom období

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ objasniť základné znaky parlamentnej demokracie, ✓ rozlíšiť demokratický a nedemokratický charakter štátu, ✓ rekonštruovať každodenný život v diktatúrach, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	parlamentná demokracia komunizmus, fašizmus, nacizmus

Československo v medzivojnovom období (1918 - 1939)

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ identifikovať politický systém ČSR, ✓ rozpoznať mnohonárodnostný charakter ČSR, ✓ porovnať hospodársku situáciu v Čechách a na Slovensku, ✓ rozpoznať dôsledky rozbitia ČSR, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	Česi, Slováci, národnostné menšiny kultúra, spolky, školsstvo centralizmus, autonómia

Obrazy druhej svetovej vojny

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ vymedziť kľúčové medzníky druhej svetovej vojny, ✓ vyhľadať svedectvá o útrapách ľudí na fronte a v zázemí počas druhej svetovej vojny, ✓ spracovať holokaust na konkrétnom príbehu, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	fašistická os protihitlerovská koalícia totálna vojna protifašistický odboj holokaust, koncentračné tábory

Slovenský štát (1939-1945)

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ porovnať politický systém Slovenského štátu s politickým systémom ČSR, ✓ rozpoznať vzťahy medzi Nemeckom a Slovenským štátom, ✓ zhodnotiť hospodársky a kultúrny rozvoj Slovenského štátu ✓ konkretizovať postupné obmedzovanie práv a slobôd židovských spoluobčanov, ✓ zhodnotiť význam Slovenského národného povstania, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	totalitný režim židovský kódex deportácie odboj Slovenské národné povstanie

Rozdelený svet

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ rozpoznať vplyv bipolárneho sveta na každodenný život, ✓ nájsť prejavy odporu obyvateľstva vo východnom bloku, ✓ vystihnúť základné medzníky procesu európskej integrácie, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	OSN superveľmoci: USA, ZSSR železná opona, studená vojna hospodárske a vojenské bloky hrozba jadrovej vojny dekolonizácia, svet ako „globálna dedina“

Československo za železnou oponou

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ rozpoznať dôsledky februárového prevratu, ✓ zdokumentovať prejavy totality, ✓ identifikovať premeny vidieka a mesta, ✓ spracovať spomienky svedka augustových udalostí, ✓ zistiť konkrétne prejavy „normalizácie“ v každodennom živote, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia,	Február, politické procesy znárodnenie, kolektivizácia, industrializácia Pražská jar „normalizácia“ Charta 77, disident sviečková manifestácia, nežná revolúcia

Slovensko po roku 1989

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže: ✓ identifikovať hlavné zmeny v Československu po roku 1989, ✓ určiť príčiny rozdelenia Českej a Slovenskej republiky, ✓ rozpoznať podoby spolužitia Čechov a Slovákov v 20. storočí, ✓ určiť výhody a nevýhody voľného pohybu osôb a tovaru v Európskej únii, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.	parlamentná demokracia rozdelenie Československa, vznik Slovenskej republiky vstup Slovenskej republiky do NATO a Európskej únie

5. Hodnotenie predmetu.

Pri hodnotení výsledkov práce žiakov v tomto predmete budeme postupovať podľa §55 zákona č.245/2008 Z. z. Školský zákon v platnom znení. Hodnotenie bude realizované na základe kritérií vid'. Vnútny systém kontroly a hodnotenia žiakov v ŠkVP strana 26.